

Bufdir, Postboks 2233
3103 Tønsberg

Deres referanse

Vår referanse
15/00029-14

Vår dato
11.02.2015

Høring: Barn med funksjonsnedsettelse i barnevernet - en veileder

Fellesorganisasjonen (FO) organiserer over 27 000 barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Mange av våre medlemmer jobber i barnevernet.

FO er glad for at dette viktige arbeidet er iverksatt og ønsker med dette å fremme noen innspill til veilederen som skal brukes av de ansatte i barnevernet. FO har sendt veilederen på høring internt i vår organisasjon. Dette høringssvaret er basert på innspill vi har fått fra de som jobber i barnevernet og i helsevesenet med barn med funksjonsnedsettelse.

FO mener veilederen tar opp mange viktige tema og gir godt grunnlag for bedret kvalitet i barnevernets arbeid overfor barn med funksjonsnedsettelse. Det er viktig og bra at veilederen tar utgangspunkt i barnevernsarbeiderens praksiserfaringer. FO mener veilederen er svært viktig for å bidra til å bygge ned barrierene og fremme en helhetlig tilnærming til barnets situasjon.

Mange familier med barn med funksjonsnedsettelse har en tøff hverdag. Nødvendig bistand og utredning kommer ofte ikke av seg selv, men må kjempes gjennom av foreldrene. Noen ganger lever også familiene med dårlige levekår og i fattigdom. Her er foreldre med svak tilknytning til yrkeslivet, foreldre med lavinntekstjobber, gjerne deltid, og enslige forsørgere og innvandrere overrepresentert. Det er svært viktig at kommunen også har et blikk for de sosioøkonomiske vilkårene mange familier har og at dette tas hensyn til i arbeidet med familien. Her er det viktig at NAV også dras inn som en sentral samarbeidspartner av de andre instansene i kontakt med familien.

God samhandling mellom barnevernet og andre instanser er avgjørende for å få til en best mulig hverdag for barna og familiene. Barnehage og skole er så å si ikke nevnt i veilederen – og det er disse som både kjenner barna og familiene best, og som er de mest sentrale aktørene for at hverdagen kan oppleves god. Personell i barnehage og skole er ofte de som er nærmest barnet utover dens egen familie. Samarbeid med barnehage og skole kan derfor ikke undervurderes.

Barnevernet og de andre instansene må ha fokus på barns hverdagsliv, og familienes hverdagsliv. FO mener veilederen er nyttig og nødvendig for å styrke barnevernet og andre instansers kunnskap og kompetanse om barn med funksjonsnedsettelse. Vi er imidlertid

FO

Besøksadresse:
Mariboestgt. 13
0183 Oslo

Postadresse:
Pb. 4693 Sofienberg
0506 Oslo

Telefon:
02380

Telefaks:
94 76 20 18

e-post:
kontor@fo.no

www.fo.no

Bankgiro:
9001.06.35674

Bankgiro kontigent:
9001.08.71394

Foretaksnr.:
870 953 852 MVA

bekymret for hvordan veilederen skal implementeres på lokalt nivå på tilstrekkelig måte. Det er helt avgjørende at tjenestene tar veilederen inn i sitt arbeid og bruker denne aktivt. For FO er det viktig å understreke at barnet som part i egen sak er helt avgjørende. Barnet er et selvstendig rettssubjekt og skal involveres i alle faser Dette gjelder alle barn, også de med funksjonsnedsettelse. Dette er like viktig når det i utgangspunktet er kommunikasjonsutfordringer med behov for alternative kommunikasjonsformer som tegn til tale mv. Dette perspektivet kunne vært fremhevet i enda større grad i veilederen.

På noen områder mener vi at veilederen bør endres og utdypes noe mer:

1. Gir veilederen konkret nok veiledning for praksisfeltet?

FO mener veilederen er et godt redskap for barnevernet og deres samarbeidspartnere i mange saker. Veilederen beskriver sentrale dilemma og utfordringer i arbeid med familier som har barn med funksjonshemming. Dette kan være svært krevende familiesituasjoner hvor det er behov for koordinert hjelp fra ulike instanser, både ulike kommunale tjenester og spesialisthelsetjenester.

Veilederen bør gå vekk fra ”du”-orienteringen. Denne orienteringen bidrar i retning av et individuelt ansvar for enkelte saksbehandler. Det fjerner nødvendig oppmerksomhet på systemet og samhandling, på det faglige fellesskapet og ikke minst at det er ledelsen ved barnevernet som har det faglige ansvaret. Det er mest fremtredende i begynnelsen av veilederen, men dette perspektivet kommer tilbake senere i dokumentet også. FO mener det mangler et eget kapittel om ledelsens ansvar, særlig knyttet til «drakamper» om økonomi og ansvar opp mot andre kommunale tjenester og opp mot spesialisthelsetjenesten.

Særlig i gråsonesaker der det både er usikkert om barnet har en sykdom eller diagnose, og det er usikkerhet om foreldres omsorgskompetanse er god nok er det viktig at ledelsen i kommunen fra alle instanser bidrar til å finne løsninger for barnets beste. I slike situasjoner kan det være barnevernet tar hovedansvar for familien. Men også andre hjelpetjenester bør strekke seg for å trygge hverdagslivet før en går videre i saken for avklaringer både knyttet til den konkrete familien og på systemnivå. Denne dimensjonen må komme frem i veilederen for dette er ikke et individuelt ansvar for de ansatte.

I saker hvor det er uklart hva som er årsak og sammenheng til vansker hos barnet er det viktig at kommunen har tilstrekkelig kompetanse for å avdekke, veilede og følge opp og sørge for at spesialisthelsetjenesten blir koblet på tidlig.

I en utredningsfase, men også senere, er barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres kompetanse utfyllende. Deres ulike faglige kompetanse vil kunne tilføre viktige innspill i det tverrfaglige samarbeidet rundt en familie. En vernepleier har kunnskap om ulike forhold og forløp for å forbygge problemer og redusere senere vansker og sikre best mulig utvikling for barnet. Vernepleieren kan bidra til prosesser som ikke bare tar hensyn til her og nå-situasjonen men også om det som kommer videre som følge av problemet barnet, evt. omgivelsene har. Dette er særlig viktig i overgangsfaser i barnets liv.

Barnevernspedagoger og sosionomer innehar den barnevernsfaglige kompetansen som er sentral i det kommunale barnevernet. Barnevernspedagogens særskilte kompetansebidrag omhandler en oppfatning av barneperspektivet og barnas eget perspektiv, med en sosialpedagogisk

grunnkompetanse. Sosionomens særskilte kompetanse er en sosialfaglig system- og samhandlingskompetanse med basis i de enkeltes og familiens ressurser.

Vi mener veilederen er noe svak på samsvar mellom intensjon og innhold enkelte steder. For eksempel er det så stort fokus på tilknytning i 3. 3 at dette peker mot kun små barn. For å få frem nyanser i ulike utfordringer burde det vært en inndeling med små barn, skolebarn og ungdom. Utfordringer og problemstillinger knyttet til rusmiddelavhengighet, pubertet og kriminell atferd burde vært beskrevet i veilederen i den delen som omhandler unge. Generelt bør veilederen rydde i om dette dreier seg om barn eller barn og unge.

Veilederen tar opp bruk av film som virkemiddel et par ganger. FO mener bruk av film kan være et svært nyttig og konkret verktøy for å forklare forhold som knytter seg til behov og forløp. Et eksempel er videosettet «Ninjakoll» som består av to filmer som skal gi ungdom med funksjonshemming kunnskap om egen funksjonsnedsettelse og dermed kunne håndtere ulike situasjoner i hverdagen.

2. Er det temaer som burde vært utdypet eller som mangler?

Det er et sentralt prinsipp for alle instanser å etablere et godt samarbeid og en god dialog med foreldrene. Dette bør og kan understrekes i større grad i veilederen. Dette gjelder også hvis barna blir tatt under omsorg av det offentlige, og vi mener at dette må utdypes, jf. for eksempel det som står side 132. FO vil anbefale at OBF (Organisasjonen for barnevernsforeldre) dras inn i arbeidet med å vurdere hva som er viktig for foreldre i samarbeid med barnevernet og andre, både ved hjelpetiltak og evt. etter en omsorgsovertakelse.

Gode, differensierte og varierte veiledningstilbud til foreldrene er sentralt, dette gjelder også både ved hjelpetiltak og evt. etter en omsorgsovertakelse.

Tilknytning og traumer er viktige tema, og FO vurderer at traumeperspektivet i veilederen bør ha større fokus. Det bør utdypes nærmere hvilke konsekvenser omsorgssvikt kan få for traumer som medfører skade for hjernens utvikling, og som kan medføre psykiske lidelser og funksjonsnedsettelse hos barn og unge. Forskning viser at flere traumatiserte barn når de blir voksne får behov for behandling i psykisk helsevern. God kjennskap til traumer og traumebehandling kan forebygge og hjelpe enkeltmennesker til å få et bedre voksenliv.

Et forhold barnevernet bør være særlig oppmerksom på er forekomst av alternativ behandling som rettes mot barn med funksjonshemming. Noen av disse har dokumentert effekt, men det finnes alvorlige eksempler på rent kommersielle aktører som tilbyr behandling som kan være skadelig for barnet.

Autismespekteret: 4.2 Her bør det komme frem at dette er en svært heterogen gruppe. En stor del av barn med autisme får også diagnose psykisk utviklingshemning. Dette bør komme frem. Multifunksjonshemming mangler og bør også med i veilederen.

Det bør også inn et punkt om psykiske lidelser som forekommer i høyere grad i noen av disse gruppe enn i andre.

Omsorgssvikt og/eller funksjonsnedsettelse er et viktig spørsmål som dekkes i 4.1.1. Et svært utfordrende spørsmålet som ikke blir behandlet tilstrekkelig i veilederen er når barnets behov

for oppfølging og omsorg overgår foreldrenes omsorgsevne. Hva er omsorgssvikt når det forekommer en funksjonsnedsettelse? Eksempelvis er det omsorgssvikt når en familie ikke makter å lage et omfattende alternativt kommunikasjonssystem for sitt barn med autisme?

Videre mener FO at tolketjenester og utfordringer knyttet til denne kunne vært problematisert i større grad. Mange faglige uttrykk knyttet til eksempelvis diagnoser finnes ikke i alle språk. Dette kan by på utfordringer for tolk, barnevern, barnet og familien og andre instanser som er inne. Disse problemstillingene er belyst i en artikkel av Anne-Lise Nordby *Hvilke utfordringer møter vernepleiere i tjenesteyting til innvandrerfamilier som har barn med funksjonsnedsettelser* (artikkelen publiseres 15. mars 2015).

3. Er beskrivelse og anbefalinger i tråd med gjeldene regelverk?

FO mener veilederen er i tråd med gjeldende regelverk, men at ansvarsfordeling og gjeldende rett for tjenesteyting kunne vært fremhevet mer. Mange barneverntjenester opplever at det å gi gode tjenester til barn med funksjonsnedsettelser og deres familier er svært komplekst og sammensatt. Ulike vurderinger ligger til grunn for hvilke tiltak som blir innvilget i ulike kommuner, og hvem som skal ha eller må ta ansvaret. Et fosterbarn kan i en kommune få innvilget flere tiltak, og så må barneverntjenesten flytte barnet til en annen kommune som vurderer saken på en annen måte og gir mindre tiltak.

4. Klargjør veilederen i tilstrekkelig grad det tverretatlige samarbeidet som kan være nødvendig?

Veilederen understreker betydningen av samarbeid for å sikre helhetlige og koordinerte tjenester til barn og unge med langvarige og sammensatte behov. De har ofte også rett til individuell plan. Barnevernets deltakelse i samarbeidsfora kan være nødvendig for å få informasjon om det øvrige hjelpeapparatets arbeid med barnet og familien spesielt når det er sammensatte somatiske, psykiske og sosiale vansker.

Det kan det være vanskelig å vurdere om utfordringer foreldrene opplever i den daglige omsorgen, skyldes at de ikke får tilstrekkelig hjelp fra helse- og omsorgstjenestene i kommunen, og/eller om utfordringene skyldes forhold ved familien. Det understreker betydningen av samarbeid og samhandling på tvers av fagmiljøer og tjenestenivåer.

Tverretatlig samarbeid er helt nødvendig og veilederen bør i enda større grad vise til helse- og omsorgstjenestenes ansvar for tjenester til barn og ungdom med funksjonsnedsettelse jf lovverket som disse skal operere i tråd med som helse- og omsorgstjenesteloven, lov om sosiale tjenester i NAV, opplæringslova, barnelova mv.

Vi mener veilederen burde vektlagt og beskrevet vernepleiernes særskilte kompetanse når det gjelder tjenester til ulike brukere med funksjonsnedsettelser. De fleste kommuner har ansatt vernepleiere i for eksempel helse- og omsorgstjenestene.

Koordinering av tjenester og samtidighet er stikkord for å sikre god hjelp. Gjennom formalisert samarbeid og ansvarsavklaringer får tjenestene kjennskap til hverandres rutiner og roller. Slik kunnskap, kombinert med rutiner for samarbeid, har vist seg å være effektive virkemidler for å få til godt samarbeid i enkeltsaker. Vi mener barnevernets deltakelse i samarbeidsfora bør understrekes enda tydeligere i veilederen nettopp fordi deres vurderinger knyttet til barnevernets ansvarsområde ofte er avhengig av spesialistkunnskap andre faginstanser sitter med. Nødvendig

kunnskap og kompetanse i slike sammensatte saker er ofte fragmentert/oppdelt i kommune- og spesialisttjenestene.

Veilederen omtaler interesseorganisasjonene som kan ha utgangspunkt i en bestemt diagnose eller som dekker et videre spekter av funksjonsnedsettelse. Det finnes paraplyorganisasjoner (f.eks. FFO og SAFO) som opptrer på vegne av flere av medlemsorganisasjonene. Organisasjonene har fokus på interessepolitikk, råd og veiledning, likepersonsarbeid og sosiale aktiviteter. Kontakten med aktuelle organisasjoner i det enkelte tilfellet kan være viktig både som kilde til kunnskap om spesifikke vansker og fordi de kan gi informasjon om erfaringer og spesielle tiltak for den aktuelle gruppen funksjonsnedsettelse.

Noen barneverntjenester har opplevd at barnas bostedskommune fraskriver seg ansvaret for funksjonshemmede barn med begrunnelse i at funksjonshemningen har skjedd som følge av omsorgssvikt. Eksempler på slike saker er barn som har fått omfattende hjerneskader etter å ha blitt ristet som spebarn.

Veilederen bør presisere at det er funksjonshemningen i seg selv som utløser rettigheter etter annet lovverk, ikke årsaken til at barna er blitt funksjonshemmet.

Veilederen beveger seg på et systemnivå eller i relasjonen mellom barnevernet og barna og i noen grad foreldrene, og vi mener at det mangler en del om aktivt nettverksarbeid. Slikt nettverksarbeid kan virke forebyggende for barnets hjemmesituasjon, barnehage/skolesituasjon og for en meningsfull fritid og opplevelse av tilhørighet i et nærmiljø, og det er viktig for foreldre å ha støtte i sin omsorgsoppgave.

Dette er også viktig å jobbe med nettverk når barnet/ungdommen nærmer seg voksenalder. I denne livsfasen er barn som har vært under omsorg ofte særlig sårbare og godt ettervern kan være avgjørende for ungdommen. Barnevernet har et ansvar fra når de kommer i kontakt med familien til å lete etter ressurser og nettverk som kan støtte barna og familiene. Det skal legges til rette for at dette er et langsiktig pågående arbeid for å lette situasjonen den dagen barnet skal stå på egne ben.

5. Er høringsinstansen kjent med annen dokumentert, anerkjent og aktuell kunnskap som er relevant for veilederen?

Kunnskap om traumer og traumeutsatte barn og ungdom, og hvilken påvirkning dette har på hjernens-, og dermed barnets fysiske og psykiske utvikling.

Forskningen til Bjørg Neset tar for seg konkret kommunikasjon til personer med autisme og kan være viktig i barnevernets arbeid. Også forskningen til Erik Søndena som tar for seg personer med utviklingshemning i fengsler vil kunne ha betydning. Dette kan være nyttig kunnskap for de som jobber i barnevernet.

FO vil anbefale at rapporten fra NTNU om foreldre med kognitive vansker i møte med barnevernet legges inn i kunnskapsgrunnlaget i veilederen, da det fremkommer viktig informasjon og kunnskap her som er viktig for hva og hvordan barnevernet og andre aktører skal handle.

Det ser ikke ut til at den nyeste rapporten fra NOVA om LOS er tatt med i kunnskapsgrunnlaget, og det vil vi anbefale at bakes inn, som er særlig aktuelt inn mot ungdommene: <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2014/Til-god-hjelp-for-mange>

6. Hvilken bistand er det ønskelig at Bufdir gir i en implementering av veilederen?

Bufdir bør ha kurs/opplæring i kommunene, ikke kun for barnevernstjenesten, men også for andre av kommunens tjenester samtidig, nettopp for å fremelske en tverrfaglig tilnærming og et samarbeid mellom ulike instanser.

Det bør gjøres en kartlegging av hvilke kommuner som har behov for kompetanse og bistand til å øke kompetansen og fokuset med mål om å implementere intensjonene i veilederen.

Avsluttende kommentarer

Veilederen gir informasjon om hvordan barnevernet kan bistå familier med barn med særlige behov, og beskriver eksempler på tiltak. Veilederen illustrerer at situasjonen til disse familiene må vurderes sammen med hjelpetiltak familiene får fra kommunenes hjelpe- og omsorgstjeneste. I helse- og sosialtjenestens møte med familier med spesielle behov er det ofte slik at familien selv ikke føler at de får den hjelpen de trenger, og at de opplever det som krevende å forholde seg til det kommunale hjelpeapparatet.

For å ivareta barn med funksjonsnedsettelse på en bedre måte, bør det kommunale hjelpetilbudet arbeide mot å være tilgjengelig og operative med å tilby nødvendige tiltak. Samtidig må samhandlingen mellom barnevernet og de øvrige instansene barna og familiene er i kontakt med sikres både på et generelt nivå, og inn i enkeltsakene. Det vil kunne sikre tidligere avklaring og avgrensning av de ulike instansenes bidrag, både felles og hver for seg for å sikre barn og familier en best mulig hverdag og grunnlag for barnets videre utvikling.

FO vil minne om at det er barnets hverdag og de personene og instansene som er nærmest barnet som er sentrale for barnets livssituasjon. Samhandlingen mellom ulike instanser er kommuneledelsens ansvar å sikre. Det er også viktig at instansene i kommunene har tilstrekkelige ressurser til å være der og tilby nødvendig støtte og tiltak. Det er også helt avgjørende at foreldre blir involvert hele veien.

Vi vil videre vise til at Helsedirektoratet i disse dager har en høring ute om en veileder med noe overlappende tema «Samarbeid mellom helse og omsorgstjenesten og utdanningssektoren om barn og unge med habiliteringsbehov». Det er viktig at det etableres et samarbeid også på direktoratsnivå om denne gruppen av barn og ungdom, og at dette vises til i ulike veiledere og retningslinjer som utvikles.

FO ønsker dere lykke til i det videre arbeidet med veilederen og implementering av denne.

Med vennlig hilsen

Mimmi Kvisvik
Forbundsleder

Ane Lindholt
Fagkonsulent

